

Иначе, када је уште ријеч о навођењу литературе уз енциклопедијске јединице које се односе на историју, имамо појаву да се неријетко заобилазе и прешућују релевантни историјски радови. С друге стране, понегдје се цитирају и у научном погледу промашене књиге. То је код нас донекле постао већ манир, иза кога се могу назирати и одређени лични анимозитети, односно афинитети. Недостаци ове врсте морали су се отклонити у редакцијском поступку. Смисао навођења литературе уз енциклопедијске јединице није само у томе да се означи одакле је аутор узео податке за свој текст, него и да упути читаоца на најбитнија научна дјела и радове о одређеном питању.

Штета што су овакви и слични пропусти умањили несумњиву вриједност овог замашног научног подухвата.

Нусрет Шехић

О ОРГАНИЗАЦИЈИ РАДА И МЕТОДОЛОГИЈИ ИЗРАДЕ ЈЕДИНИЦЕ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

У дискусији тежиште бих ставио на своје виђење организације и начина рада на изради монографске јединице Босне и Херцеговине у II књизи Енциклопедије Југославије, која се односи на област историографије. То чиним у првом реду стога што сам у информацији главног уредника Енциклопедије за Босну и Херцеговину истакнут као један од рецензената и један од уредника струке историја. Прије тога морам да кажем да је израда енциклопедијске јединице Босна и Херцеговина, у којој су обухваћене бројне области научног, културног и умјетничког живота у једном дугом временском раздобљу, представљало замашан и крајње одговоран посао. Требало је за извршење једног таквог задатка спровести организацију рада и за ту сврху окупити и ангажовати наше најбоље стручњаке. Тај посао је сада завршен и сада је на научној критици и критици јавности уопште да о томе каже своју ријеч. Нема никакве сумње да је Босна и Херцеговина у другом издању југословенске енциклопедије, у односу на прво издање, боље заступљена и то са више података из готово свих области које су обухваћене. Сама чињеница да је овом приликом први пут учињен покушај да се низом обрађених најважнијих тема из историјског развоја Босне и Херцеговине обухвате сва њена раздобља заслужује пажњу, тим више када се зна да још не постоји цјеловита и синтетички обрађена историја Босне и Херцеговине и када су у историјској науци још увијек бројна питања остала нерасвјетље-

на и неистражена. Како је већ поменуто, био је тежак задатак окупити стручњаке на том одговорном и деликатном послу. Морам истаћи да се главни уредник у том погледу суочио с доста проблема. Он сам признаје да није остварио сарадњу с неким истакнутијим историчарима из наше републике. И лично сам се увјерио како код појединих историчара његов позив на сарадњу није имао увијек пуни ефекат. Тешко је истаћи праве разлоге зашто је то тако било. Покушао бих, радије, изложити свој удио у том послу и истаћи неке разлоге који су утицали да одустанем од даље сарадње с њим и престанем вршити улогу не каквог уредника струке историја.

Морам прво истаћи да сам у рад на припремању друге књиге другог издања Енциклопедије Југославије укључен када је тај посао већ прилично поодмакао. Већ раније је било утврђено како треба да буде обрађена монографска јединица СР Босна и Херцеговина, а такође и листа стручњака за област историје за писање одређених текстова. У свему томе нисам имао никаквог удјела. Такође нисам добио никакав званичан документ да сам од стране републичке редакције одређен за уредника струке историја. То је мало чудно када се зна да се за рад на таквом послу обавезно доноси одлука, односно рјешење компетентног самоуправног органа. Мислио сам да се ради о превиду и у први мах томе нисам придавао посебан значај. Као један од уредника струке историја (тек касније сам сазнао да нисам сам у том послу), требало је да рецензирам поједине текстове. Радило се, углавном, о прилозима из области политичке историје Босне и Херцеговине, који су требали да буду уврштени у монографску јединицу СР Босна и Херцеговина, али је било и оних који су улазили у другу књигу Енциклопедије Југославија, у којима се обрађују поједине историјске личности или значајнији историјски догађаји. Касније сам утврдио да из области политичке историје све текстове који су ушли у јединицу СР Босна и Херцеговина нисам добио на рецензију. Тако нисам добио следеће текстове: Настанак радничке класе и развој социјалистичког радничког покрета од 1878—1919; НОР и социјалистичка револуција 1941—1945. и дио текстова који се односе на период социјалистичке изградње. Прилози у којима се обрађују одређене компоненте историје Босне и Херцеговине, као што су: Државни развој и друштвено-политички систем (стр. 129—133), Уставни развој СР БиХ (133—134) и Народни и Народности (137—144), Привредни развој до 1945 (148—151) и Историја школства (228—232) такође нисам добио. Не знам да ли је то припало струци право, економија и др. У суштини се ипак радило о текстовима из области историографије. Од прилога који се односе на политичку историју Босне и Херцеговине само сам, на тражење главног уредника, за три доставио писмену рецензију и то: Национални покрети и странке за аустроугарске владавине, Босна и Херцеговина у со-

цијалистичкој Југославији (стр. 127—129) и Босна и Херцеговина под османском влашћу. У својој рецензији за прилог »Босна под османском влашћу« ограничио сам се само на начелне примједбе, сматрајући да о томе треба да дају мериторну оцјену наши познати османисти. Текст под насловом »Босна и Херцеговина под османском влашћу« доживио је три редакције. Није ми познато ко је све био рецензент за ову јединицу. За неке текстове који су ми стављени на увид тражено је да о њима дам само општу оцјену у усменој форми. Према томе, у питању је општи утисак. Ријеч је о јединицама: Средњовјековна босанска држава и Босна и Херцеговина између два рата.

У разговорима које сам водио с главним уредником о начину рада на изради потребних текстова више пута сам упозоравао да за рад на енциклопедијским јединицама треба ангажовати наше истакнуте и провјерене стручњаке. То се, у првом реду, односило на неке кључне теме (Босна под османском влашћу, Босанска средњовјековна држава, БиХ између два рата и неке друге). Како сам већ истакао, у почетку нисам знао ко је све ангажован у монографској обради енциклопедијског прилога Босна и Херцеговина, али сам убрзо сазнао да су по страни тог рада нека истакнутија имена наше историографије. Нудио сам се да са своје стране посредујем и утичем да се у цио рад укључе наши познати историчари. Одговорено ми је да је све било учињено да се они укључе у рад, али да то није дало резултате.

Главну слабост у погледу организације рада на другој књизи Енциклопедије Југославије, односно на изради монографске јединице СР Босна и Херцеговина, видим у томе што цио посао није био организован на нивоу једне редакције, или једног уредничког тима. Редакција је била оличена у личности главног уредника републичког издања Енциклопедије Југославије, он је, *de facto*, био и уредник струке историја, тако да је моја улога била сведена на некаквог помоћника који је, према нахођењу главног уредника, за поједине текстове требало да напише писмену рецензију, да о другима да општи свој утисак, а о трећима да усмено изложи своја запажања. Сугестије које сам понекад давао на своју иницијативу, а понекад и на тражење главног уредника, њега нису могле обавезивати из простог разлога што се ништа није рјешавало на нивоу једног колегијалног органа. Такав стил рада се могао толерисати само до извјесне мјере. И кад сам схватио у свему томе своју праву улогу одустао сам од даље сарадње и све разлоге за такву своју одлуку детаљно објаснио главном уреднику. Радио сам у разним редакцијама, а извјесно вријеме био сам и главни уредник часописа »Прилози« које издаје Институт за историју у Сарајеву и добро ми је познато да о сваком тексту редакција треба да одлучује заједнички и на својим сједницама. Било је чудно да се пракса редакцијског рада и одлучивања није примијенила у оваквом једном озбиљном,

сложеном и деликатном послу и да је највећи дио одговорности пао на леђа главном уреднику. Због одсуства редакцијског начина рада и одлучивања, уредник струке, односно рецензент није могао увијек утврдити да ли је аутор поступио према његовим примједбама. Нисам могао утврдити да ли је са своје стране главни уредник нешто подузимао да рецензент и писац одређеног прилога остваре, ако се за то укаже потреба, контакт и рашчисте одређене дилеме и евентуалне неспоразуме.

Када треба да се оцијени укупан рад на припреми и непосредном извршавању послова око израде II књиге Енциклопедије Југославије и посебно монографске јединице Босна и Херцеговина, онда треба констатовати да је у томе изостала пуна и права ангажованост свих нас историчара Босне и Херцеговине, односно Друштва историчара БиХ. Она је изостала и када је требало расправити о концепцији рада на монографском енциклопедијском прилогу Босна и Херцеговина и када је избило у јавности да за израду јединица за струку историја нису ангажовани неки наши најистакнутији историчари. Историчари нису реаговали ни на упозорење исказано у уводном реферату на Савјетовању о историографији Босне и Херцеговине (1945—1892), одржаном у Сарајеву 1982. године, којом приликом је, поред осталог, речено да постоји доста разлога да се изрази незадовољство на начин рада на другом издању Енциклопедије Југославије. И главни уредник републичке редакције за Енциклопедију Југославије, сада по изласку II књиге Енциклопедије Југославије, у својој информацији, достављеној предсједнику Научне секције Друштва историчара БиХ, износи доста примједба на начин организације рада, али се прије тога није чуо такав његов глас, који је, свакако, требало да услједи раније. Вјероватно би тада било мање примједба на текстове неких аутора, који нису увијек уважавали најновија провјерена научна достигнућа.

Пропуштено је да се уз поједине енциклопедијске јединице наведе библиографија. И тамо гдје је наведена, она није потпуна. Занимљиво је да су и пропусти такве природе толерисани од стране Централне редакције у Загребу, као и то да се као аутор појединих јединица појављује редакција. То је чудно ако се зна да таква редакција у раду на другој књизи Енциклопедије Југославије, односно у изради монографске јединице СР Босна и Херцеговина није, *de facto*, постојала. То је, уосталом, и главни уредник констатовао у већ поменутој својој информацији. Било је случајева да се текст једног аутора допуњује и дорађује од стране другог аутора, а да први о томе није ни консултован, нити се од њега тражила претходна сагласност. Сви пропусти, који говоре о недовољној организованости на изради монографске јединице СР БиХ за област историје, били би избјегнути да је цио рад на овом важном послу био постављен на солиднијој основи и да се одвијао у оквирима једне одговорне редакције.